

De
'maitre'

wordt een
'hoofdkelner'

Bekende romans in eenvoudige taal

Marian Hoefnagel hertaalt literaire romans in eenvoudige taal, voor mensen die wel willen lezen, maar het Nederlands nog niet goed beheersen.

JORIEN MARCUS

Illustraties: Matthijs Sluiter

De van Curaçao afkomstige Elgin gaat twee keer per week naar de bibliotheek in Zwolle. Samen met zijn taalmaatje leest hij er boeken om zijn leesvaardigheid te vergroten. Vandaag gaan ze verder in de bestseller *Het Rosie project*, van Graeme Simsion. Zijn taalmaatje leest een passage drie keer hardop voor, daarna herhaalt Elgin datzelfde deel.

Het knalrode boek ligt tussen hen in op tafel. Het is dun, de letters zijn groot, er is veel witruimte op de pagina's. Het is niet alleen een vértaling, maar ook een hértaling. Kort gezegd: een vereenvoudigde versie van het origineel. Elgin heeft inmiddels al een hele stapel hertalingen gelezen. De boeken kiest hij niet uit op onderwerp of schrijver, maar op lettertype en bladspiegel. "Veel zinnen achter elkaar vind ik moeilijk om te lezen. Als iedere zin op een nieuwe regel begint, leest het fijner." Op school had hij al moeite met lezen, maar daar werd nooit echt aandacht aan besteed. "Ik doe dit nu zelf om de taal goed te leren. Voor mijn werk is het handig, maar ik vind het ook leuk om te doen. Ik heb er wel plezier in."

JEU

Leesplezier. Dat is precies waar het hertaalster Marian Hoefnagel om te doen is. Ruim dertig jaar geleden besloot ze eenvoudige verhalen te schrijven: verhalen die de dove en slechthorende leerlingen op haar school voor voortgezet speciaal onderwijs wél leuk vonden om te lezen. Kort daarop ging de als taalkundige opgeleide Hoefnagel aan de slag om boeken die de leerlingen moesten lezen voor hun eindexamen, te hertalen: ze herschreef enkele klassiekers in eenvoudige, begrijpelijke taal. Andere scholen toonden al snel interesse. Sinds 2006 geeft uitgeverij Eenvoudig Communiceren haar zelfgeschreven boeken en hertalingen uit en inmiddels werkt de uitgever met een team van hertalers.

De doelgroep voor deze hertalingen is breed. Mensen met Nederlands als tweede taal (migranten, ex-

pats en vluchtelingen), autochtone Nederlanders die laaggeletterd zijn en op deze manier – vaak bij meelesclubs in bibliotheken – hun leesvaardigheid verbeteren, en leerlingen uit bijvoorbeeld het praktijkonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs.

Een hertaling kenmerkt zich onder meer door makkelijke woorden, korte zinnen, alinea's die elkaar op een logische manier opvolgen en niet te veel verhaallijnen. Maar noem het geen uittreksel. "De sfeer

Kluun: "Als je mensen aan het lezen krijgt met een hertaling, dan is dat fantastisch."

maakt het verschil", zegt Hoefnagel beslist. "Een uittreksel beschrijft de rode draad van een verhaal. Dat is in wezen heel saai om te lezen. De sfeer geeft jou aan het boek, maakt het verhalend. Dat kan in heel triviale dingen zitten. In de manier waarop iemand loopt, bijvoorbeeld. Het zijn die details die ervoor zorgen dat je iets gaat voelen voor een hoofdpersoon – positief óf negatief. En dan beklijft een verhaal beter."

LULHANNES

Voordat Hoefnagel met het hertalen begint, leest ze het boek vier, vijf keer door. "De eerste keer laat ik het verhaal op me inwerken. Vervolgens kijk ik wat echt overeind moet blijven, welke personages er eventueel uit kunnen en waar ik kan schrappen. Soms zet ik geschrapte delen later toch weer terug. Vaak zijn dat om- ▶

KOMT EEN VROUW BIJ DE DOKTER

Ik ben een hedonist met een zware monofobie. Dat hedonistische vond Carmen prachtig – het schiep meteen een band. Met mijn panische angst monogaam te zijn, is ze van meet af aan minder gelukkig geweest. In het begin dacht ze nog dat het allemaal wel meeviel. Ze vond de verhalen over mijn relationele verleden, dat van vreemdgaan aan elkaar hing, zeer vermakelijk en zag er eerder een spannend extra koopargument in dan een waarschuwing.

Tot ze er een dik jaar later – we woonden net samen – achter kwam dat ik Sharon, de receptioniste van BBDvW&R/Bernilvy, het reclamebureau waar ik toen werkte, had geneukt. Toen wist ze zeker dat ik nooit trouw zou worden of er zelfs maar een poging toe zou wagen.

KLUUN

Ik houd van het leven en ik houd van mezelf. Daarbij ben ik niet trouw. Carmen vindt het prachtig dat ik van mezelf houd. Zij doet het ook. Maar ze is niet zo blij met mijn ontrouw. In het begin vond ze mijn verhalen over al mijn relaties wel spannend.

Omdat ze dacht dat het vreemdgaan voorbij was. Maar na een jaar (we woonden net samen) wist ze dat het niet voorbij was. Ze kwam erachter dat ik Sharon had geneukt.

‘Het aperitief van het huis is vandaag een roze champagne.’

De gerant – of de maître, de bedrijfsleider, de gastheer, de hoofdkelner of hoe je iemand in dit soort restaurants ook moest noemen, droeg geen zwarte voorschot maar een driedelig pak. Het pak was lichtgroen met dunne blauwe streepjes, en uit het borstzakje stak het puntje van een eveneens blauwe zakdoek of pochet.

Zijn stem was zacht, té zacht, hij kwam ternauwernood boven het geroezemoes in de eetzaal uit; er was iets met de akoestiek hadden we meteen al gemerkt nadat we aan ons tafeltje (aan de tuinzijde! Ik had goed gegokt) waren gaan zitten, je moest harder praten dan normaal, anders fladderden de woorden weg, naar het glazen plafond dat hier ook al een stuk hoger was dan in andere restaurants.

‘Het drankje van het huis is vandaag een roze champagne.’
De gastheer of hoofdkelner draagt geen zwart schort, maar een driedelig pak.

Het pak is lichtgroen met dunne blauwe streepjes.
Zijn stem is zacht, te zacht voor de absurd hoge eetzaal.

schrijvingen die sfeerbepalend zijn. Bij *Komt een vrouw bij de dokter* van Kluun zijn dat bijvoorbeeld de passages die laten zien wat voor een luhannes de hoofdpersoon eigenlijk is. Vervolgens schrijf ik een ruwe versie. Altijd in de tegenwoordige tijd, omdat dat makkelijker leest.”

Een hertaling moet de eigenheid van het origineel bevatten; de sfeer en de stijl van de oorspronkelijke roman moeten bewaard blijven. Maar wat hou je over van een (literair) werk als je woorden versimpelt, zinsconstructies aanpast, de volgorde herschikt en minder belangrijke verhaallijnen weglaat? Heb je dan nog steeds een goed boek? “Oei”, zucht Hoefnagel. “Wat is een goed boek? Ik denk dat hem dat in eerste instantie in de plot zit. Daarvoor lees je het. Maar ik heb boeken gelezen met fantastische plots waar ik niet doorheen kwam. En er zijn heel slechte boeken die toch prettig lezen. De sfeer is wat mij betreft bepalend voor het leesplezier.”

“Als je mensen aan het lezen krijgt met een hertaling, dan is dat alleen maar fantastisch”, vindt ook Raymond van de Klundert (Kluun), auteur van de door Hoefnagel hertaalde bestseller *Komt een vrouw bij de dokter*. “Er vallen natuurlijk dingen weg wanneer je een roman versimpelt. In dit geval zijn dat vooral de passages waarin de hoofdpersoon Stijn wat aan het mijmeren is. Als je het simpel samenvat: het verhaal is intact, de uitdieping van de karakters ontbreekt. Maar dan nóg krijgt de lezer wel hetzelfde gevoel mee. Dat komt door de dialogen, die een groot onderdeel van mijn boek zijn. En die zijn natuurlijk vooral in spreektaal, dus die blijven grotendeels overeind.”

SONGTEKSTEN

Wat niet overeind bleef, zijn de songteksten waar ieder hoofdstuk mee begint en de ‘wramples’ (zinnen uit conferences, songteksten en boeken) onderaan veel pagina’s: “Ik wist al vrij snel dat ik die zou weglaten”, zegt Hoefnagel. “Te veel ballast. En het is ook niet zo belangrijk voor het verhaal.” Ze haalt de hertaalde versie uit haar tas en legt die op tafel. Het boek is de helft dunner dan het origineel. Ze slaat het open en wijst op de kaders. “In het origineel stonden deze teksten als inzetjes in de kantlijn. Ze vertelden iets meer over personages en locaties. Ik was daar heel enthousiast over, ook voor de hertaling, maar twijfelde tegelijkertijd. Het kan de lezer ook uit het verhaal halen. Ik heb er uiteindelijk een paar behouden. Vooral die

Herman Koch: “Veel van de subtiliteiten zijn behouden.”

waarin een beeld wordt geschetst van enkele belangrijke personages. Het is een handige manier om iemand neer te zetten zonder dat je daarvoor je verhalende tekst hoeft te onderbreken. Dat maakt het overzichtelijker. Dat was uiteindelijk het argument om er toch een paar op te nemen. De uitgeverij heeft ze vervolgens opgemaakt als echte kaders.”

Dat een deel van de vorm is weggefallen, daar zit Van de Klundert niet mee. “Vorm is bij mij ondergeschikt aan de inhoud. Dat is natuurlijk vloeken in de kerk voor veel literatoren die daar anders over denken, maar het interesseert mij eerlijk gezegd niet of iets wel of geen literatuur is. In *Komt een vrouw bij de dokter* wilde ik een verhaal vertellen en dat hing niet per se aan de vorm. Als je daar anders over denkt, moet je geen toestemming geven voor een bewerking.”

VERFILMING

Van Herman Koch hertaalde Hoefnagel *Zomerhuis met zwembad* en *Het diner*. Die laatste is, samen met *Hoe ik talent voor het leven* kreeg van Rodaan Al Galidi, de bestverkochte hertaling van de uitgeverij. Koch twijfelde geen moment toen hem om toestemming werd gevraagd. “Ik zie het als een service voor mensen die niet goed kunnen lezen. Ik was wel nieuwsgierig: is het mogelijk om in zo weinig woorden het hele boek te vatten? Dat blijkt dus heel goed te kunnen. En toch denk ik nog steeds: het is mijn boek.”

De twee boeken van Koch kenmerken zich door in-kijkjes in de vaak cynische gedachtenwereld van de hoofdpersoon. Al lezend wordt je duidelijk dat je met een min of meer psychopathische hoofdpersoon van doen hebt. Wat blijft er van zo’n karakter over in de hertaling? Koch: “Het is natuurlijk allemaal iets een-dimensionaler geworden. Maar ik heb er wel bewondering voor dat veel van de subtiliteiten zijn behouden. Ik hou er wel van, en dat is ook mijn stijl, om uit te

weiden. De hertaler moet keuzes maken in lengte en eenvoud. Toch is het verhaal nog intact en ook de onderhuidse spanning is overeind gebleven. Dat is bij vertalingen weleens anders.”

ZWARE KLUIF

Voor de Braziliaanse Renata was *Het diner* ook in hertaling echter een zware kluit. Vier jaar geleden kwam ze voor de liefde naar Nederland. Het lezen van Nederlandstalige boeken in eenvoudige taal was haar grootste hulp om de taal te leren. “Ik heb er al ongeveer tien gelezen. *Het diner* was mijn eerste Nederlandse boek. En het moeilijkste. Veel in het boek speelt zich af in het hoofd van de hoofdpersoon. Dat vond ik moeilijk om te volgen. *Vrienden voor het leven* van Philippe Pozzo di Borgo en *Stuk* van Judith Visser vond ik heel mooie boeken. *Stuk* is een doorlopend verhaal, met een begin en een einde. Er zitten geen gedachten in. Dat is makkelijker voor mij.”

Een enkele keer besluiten lezers na de hertaling ook het originele boek te lezen. “Wat bedoel je met het originele boek?”, vraagt Renata. “Ik dacht dat jullie gewoon kleine boekjes schreven. Niet? Nou je het zegt ... toen ik Anne Frank las, viel me al op dat de Braziliaanse versie veel uitgebreider was. Hebben ze de originele boeken bij de bibliotheek ook? Dan ga ik morgen de echte *Stuk* halen. Ik denk dat ik inmiddels wel moeilijker boeken aankan.”

Foto's: Jost Hindersmann / Wikimedia (Kluun) en Saskia Aukema.

(advertenties)

**De leukste media-uitglijvers
uit *Onze Taal***

**Een topjaar
voor eikels**
De grappigste taalkronkeles
uit de media

€ 13,99

Met
tekeningen van
Hein de Kort

Bestel dit boek zonder verzendkosten.
Ga naar www.onzetaal.nl/leden en voer
bij uw bestelling de kortingscode
geenverzendkosten in.

van Dale

**Van Dale Grote
woordenboeken
voor school**

Nieuw!
€ 29,99
per boek

de beste hulp bij
het eindexamen

vandale.nl/onderwijs